

ACA

RA - 52731

Mr. direktor Roosile,

lugupeos

J. J. Kirjandusring.

Tartu Tütarlaste Gümnaasiumi Kirjandusringi

ALBUM

I

Aastapäeva number.

Tartu, 1926.

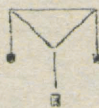
18

39472

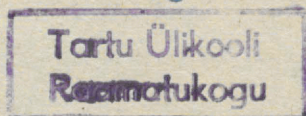

Sisu:

- J. R.: Mägede igatsus.
Mees: Memuaar.
Marta Kõnna: Üks luuletus.
M. Teder: Elanusi merelt.
Helvi Helgit: Sadas lund.
Helvi Helgit: Vang.
M. Teder: Lauil esemelle.
L. V.: Luule ja elamus L. Koidula juures.
Milla Sell: Tõekesele.
E. K.: Esimesel pool.
E. Cadaver: O, kristikunde üle paistavad
lilled kõige ilusamad.

2

182473

Mägede igatsus.

J. R.

Igatsen teid, igavesed mäed!

Ikkan jätta igava ja rõhva madalmaa ja kõusta
mägede vabasse ja puhtasse ruumi.

Tahan vabaneda maisemaa köidikutist ja unustavast
elust.

Tahan unustada tasamaa kodu ja tasamaa inime-
sed.

Igatsen teid, igavesed mäed!

Igatsen teie üdsindlust, teie ilu ja teie rahu. Igatsen
teie õitsevaid nõlvakuid, teie tühje kaljustikke, teie külmi
ja jäiseid tippe.

Tahan hõljuda mägedis uhkena kotkana, tahan
lennata kaljuilt kaljule, igatsen suudelda igavikku ja
otsatust sealpool pilvi ja sademeid.

Tahan olla üks lummisest kõrgusest taeva ja maa vahel.

Igatsen teid, igavesed mäed!

Igatsen, kui teid valdab vaikus, ja kui on teis suur
päikesepüha.

Igatsen siis teie unustada ja vaadelda teid ligidalt ja
kaugel, seal kaugel, kui teie tipud seavad sinisesse uttu.

Armastan müruses viibida teie hõbedajäät allikail.

Armastan kuulata teie ojakeste igavest sülinat.

Igatsen teid, igavesed mäed!

Armastan teie võimsat ja kohutavat tormi. Tahaksin

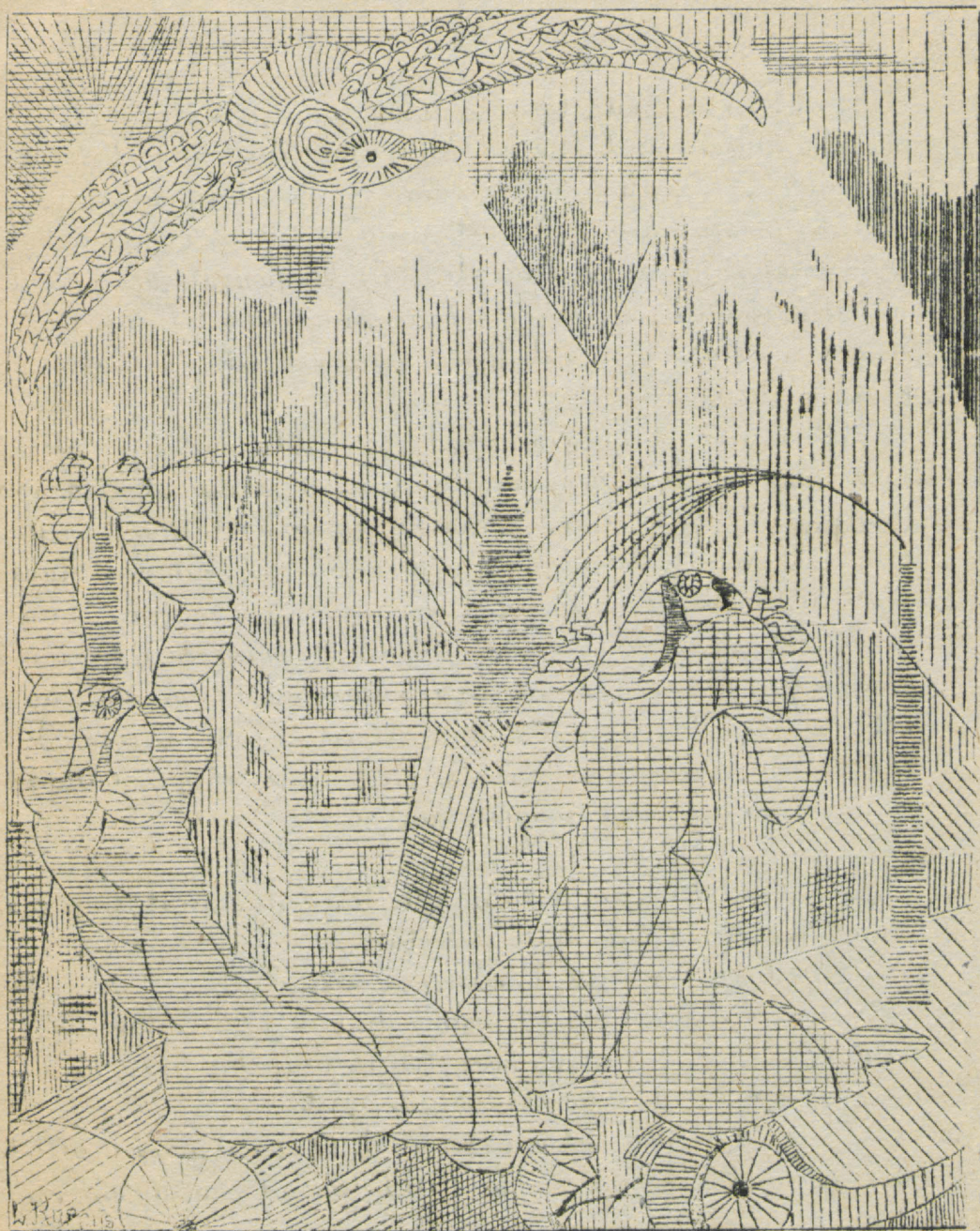
olla mägede tormilind, kui looduse mässujõud on pää-
senud vallali.

Tahaksin olla tunnusmee, kui murduvad kaljud
ja langevad mürikeses sügavikku. Tahaksin uluda,
kui ulub marutund ja vangutab mägede kangelasi -
põliseid puid.

Olge teavitet, igavesed mäed!

Teis igatsen elada ma kodu ja leida oma õnne.
Oh mäed, mu unistus!

Hemisaar

Mees.

Tasa, kuulmata tasa raputab tühjuses rubis süda
raskuse ahelad õhult. Kargsi jultuvana hiilib mälestuskire-
de rõhuvate raudsete masside vahelt sügavamale, unelvale
südamile lähemale. Tirkavalt püüdnud terav noolene südant.
Mürgistatud on niske, rõhuu tuimuse. Ta kõreneb ja sarnaneb
ämbliku võrgule, mis süüski huarab kangelaselt tõpurnatist
ja ei laske talt mu kergelt, ei kao kohe imbritsevasse, ilavasse
päikesepaistesse.

Aga süda ja hing ärkavad! Ei mäleta nad äsja-möödu-
nud minevikku, vaid ammuolnud asjad, elamused köidavad
tähekspranu. .... Kõik on endine nagu aastate eest: veel
õnnemalt riiab vana raagus õnnapüü oris, veel naeratava-
malt, rõõmsamalt läiguvad tuuripunktsed marjad rohelise
katuse alt, veel mahedamalt sädelevad valgustuvad pikil
rohukörsil. Läbi äia sindavad kibuvitsad omi imeõnnu
kahraturoosaid õisi, millest hoopis värskev õnn aroom. Ja-
hasksin kõik need õied haarata, neist luua kõrged kuhlad
ja neis lamada kuni igavesti unum. ....

Olen ootel. Tean, et tuleb Tä, tuues ilusamat, meeldi-
vamat kaasa. Laskun aiale ja ootan.

Mööduvad minutid, kümmed minutid.

Sus tärkab aimus, see koki aimus! - Keda ootan ma,
keda? ... Ta pikkamisi ärkab, tõuseb mälestus ühest unis-
tusse varibunud ammu-möödunud ajast.

Asustad tagasi ootasin ka ühel sarnasel päeval Teda.
Kõik rõõmustas mind siis ja lilled, pöösad, pimed olid mu

usaldatavad, millele soostasin oma õnnest, rahuist ja põhjustest, mis ma sin olin. Mulle paistis nagu ootased nemadki Teda ja soostasid inimestele jätta ainult Tena.

Ootasime igavikulised tunnid ja kui sädelevad valgustevad lootused ootamast, hääbudes tihenevasse videvikku, siis hävines ka teiste lootus. Trüüstivalt sahisesid pöösad ja raagus õunapuu, kuna kibuvitsa õisist helises:

„Oota ja kannata, Ta tuleb!”

Ootasin ja kannatasin kaua, kaua — kuni arusaamisele jõudsin, et ta ei tulegi, ei tule ial...

Enam ma ei mäleta, kust järgnevad aastad olid täis kannatust, viha, valu, igatsust. Need aastad olid täis meeleheitlikku heitlust, et unustada minevikku.

Ent ei suutnud neid jäädavalt unustada ega hävitada, vaid matta sügavamasse hinge kuristikku, kus juures minu kord õnnest-sädelev süda kahestus, tuimus.

Siisnuga ootasin, kartsin, et ükskord mälestused ärkavad, purnustavad jäise korra. Ent aastad libisesid igavikku, mu süda kahestus rõõm...

Aga nüüd! Nüüd on kõik kadunud, kõik asjata! Mis oli minu kannatuste tulemus? — et unusti tulin süda õnnetusse kohta, ise käristasin vaevaga ülesihitatud varikasadid, mille taga kord sündinud asjad peitusid!...

Ei kahise enam ootuses pöösad ja raagus õunapuu. Nad jutustavad mille tõelmatust Tena, kes pidi tulema, ent siiski ei tulnud.

Ta helikõltselt heliseb kibuvitsa õisist:

„Keda ootad sa?” — „Kui Teda, siis tea: Ta ei tule ial!”

Mõõgana löbib minust, lõigates vaistuksu-va südame pooleks. Kõrvetavas veres ujuvad südame pooled,

nartsivad, kahvatuvad pimestarvalgeks. Vitra, meeleheide
valdab mässavat pead, näen vaid tumerohelises õnnakava-
tuid kiburitsa õisi, siis nii summa vaid sõna võisid kelis-
tada. Väruvad näed haaravad õisi; pigistavad, milju-
vad neid elutuks. Valuselt tornavad roosa lehtede varjus
puituvad oksad ja imevad tumepunast mässavat verd.
Jahedail miskeil öölehel mustavad tardunud veritegjad.
Käed lõdvenevad, palavikus kiirgavad silmad läbistavad
kaugused, sihitu tumedused.

Tunnen, et sidamust voolanud veri jahtub, rahuleb
aeglaselt.

Ent sidame pooled valgenuvad, kristalliseeruvad ja
muutuvad kiviks.

Mu süda on surnud.

* * *

Linn õhtuhämarusse mähit.

See ühtel varajane hõre tähevägi,

See silmal harjund, vanaks jäänd miljöö,

See kokkuseidand magastik, mis palju vahit.

Kiik korduv, mõttekäikki tuttav,

Mul enne astmist ette akna raami.

Kui asi uus ei kiitkesta mu vaatepanoraami,

On ette teada pilkri, uttav.

Kui mõtiskeluse kohane ja mulle saanud kombeks

On vaata läbi raami klaasist ruubi.

Kui oleks võimalik mul vaata sama läbi luubi,

Jääks siiski medagi veel vaatamiseks homseks.

Elamusi merelt.

Mo. Teder.

Kähes merd esimest korda pettusin, pettusin nagu seda mu on olnud kõigi nende asjaga, millest ettevaatuse varim ju saanud.

Vaatlesin läbi rohetava kevadmetsa — lagi, hall veteräli. Igav, kiilin. Tõepoolest oligi sääl midagi uut, oli, aga mitte täiel määral, ei olnud seda, mida nii kaua olin otsinud, polnud seda tundmatut, mille inimese ette olin seadnud.

Aga mida enam ma teda vaatlesin, mida enam süvisin merre, seda ligetõmbavamaks muutus ta. Laskusin kaldale liivale ning silmitsesin aineti teda.

Alguses hajusid mõtted: laialivalguv, ükskõikne, hall oli merigi. Ent mida kauem silmitsesin seda üksluiset veevälja, seda enam arusaamaks muutus ta. Ei kuulnud enam teiste vallatlevat kisa ega hüindeid üksikult, kõik sulasid ihte mere tasase sooraga. Kõik kisa kadus, otskui oleks selle põhjuseks veevälja avarus. Otskui mõtiskelles sautis ta omi põkilaineid mu jalgde. Kurraks, ääretu kurraks muutus meel. Olin mõtetetu, tunnetetu, raske. Ainult ebamäärane nauding valdas, mis ihkas vaikust ja vaikimust.

Ma kui ei elanud tõeliselt, ei mõelnud enam, olin unustanud selle varem mulle nii omase „harjumuse“. Ei tundnud isegi valu selgelt. — Kõike seda hingasin ühe söömuga mensesse, hingasin ku, mõtteid ning unistusi.

Ja hiljem, taeva selginedes, hakkasid igasugused virvendused merel mu meelt tõstma.

Otskui Kristallide koobas sirendis meri laineis, sest kõrgelt vaadatuna paistsid need liikumatud. Ja teiselt

poolt laius muist süge avasum, mis mõjus masendavalt

Liig palju oli siin sümboolset, liig palju müstikat. Tahtmata ronis mõte kui hullumeelsele ajukopale tagur vasar: never more... Värsin läbisid mu keha Teusim üles ning järgisin teise.

Tahtsin merd õndsena, metsikuna näha. Lootsin, kui saabume, on torm. Ent võlts oli mu lootus. Alles siis, teisel päeval, kui käisime juri randa, oli enam tuult ja kohinat

Andusin mere hääletsusile. Tõbas tuult vihma. Ning kui vaatasin mere poole, nägin halli, halli. Ei midagi muud. Tolnud kontuure ei taeva ega mere vahel, kõik liitus, oli üks — ja nuttis, võigas, kohises. Ja ma ise olin kui tsentraks. Kuulsin, tundsin, kuus mu es ja taga mingi ese oma suu avas ning vihaselt mõmises, kuus mind püüdis neelata...

Oi, meri, kuus oled sarnane elule! Oled sama — kohused, fullud võlvitud laained, mis meelitavad inimest, kutsuvad hädavõimalikele tekkimisele ning siis — hääli juhusel kõõvad laained kokku, üle päia... Hranib meesum, vritab oma vahuste valgete hammastega parastavat naeru; kohistab, itsitab ning siis äkitselt kohkub — ka tema tund on tulnud... Varsti saabub kallas; nüüd kõõb laine üle päia ja kaob...

Oi, meri, sa iluduse, õndsuse sünnipaik! Samal momendil meelitad, kutsud — rõhul ning järgmisel juba kohutad, laastad, sunnid hambaid kiristama pessimismis. Olen masendunud ja äärmiselt tundelik.

Kas pole see elu, sama elu, mida elame päevast päeva? See on elu peegelpilt; üldse on elu väga edev, peegeldub igal võimalikul juhusel. Valdab imelik tunne. Peab em-kumb — kas elu tundma, et merd mõista või merd tundma, et elu mõista.

Tahaksin mere roogudes hõljuda aastaid, et siis täiesti

elutogenuna ja eluvilununa inimkonda astuda, süüsi un-
na, värskena. 'Hahahaha! Kui õndne on seda juba ainult mõ-
telda! Ei, me ei tohi esimesest lausest kaugemale minna, me
ei tohi asja analüüsida, siis saab kõik närviväärseks. On ab-
surd üht lauset edendada ja aidada, peab jätma ta rin-
nuseks, nagu oli, muidu võin saada isegi absurdi mõttejaks.
See on juba üli tragöödia ja see kandub aegadest aegadele.

Kuid huvitavaim on vaadelda rütlaineid. Siin on kõik
— sündimine, sigimine ja suremine. Tuleb laine kuskilt naugelt,
kaugelt, teatud aja takka, viskab üle päa, jaguneb mitmeks
ning rühkib ise, et hajuda kaldal liival.

Võin kaua vaadelda sarnast mängu, võin tajuda, kuni
silmad väsivad.

See on kui täis noorusjõudu ja — tuld, see on kui avaneks
mere alatasa tõtsur kest kohati ning näitaks oma sisemust,
see on kui hüüe mere jumalanna poolt, kes kitsub ja mee-
litab õnneluid, õnnelikke.

Saabub õhtu, pime. Taivas jumestub. Vaikus igalpool.
Ainult meri kohiseb, mühib kui oleks ta pandud ainske-
sena eluavaldaajana häälitsema. Ja ta on ustav omaile rahu-
sele.

Imelik, tundub, nagu hoolitseks looduses iga objekt, iga
avalduis, et teda enam tähele pannaakse, temast enam nau-
dinguid saadakse. Tundub kui oleks iga eluavalduis loodu-
ses teadlik oma kasulikkuses ning ühis. Ka siin näib ette-
tunnimise instinkt valitsevat.

Lähem metsa või jään taeva jumestusi ilutsema või an-
dun mere sosinaile, olen tahes kus, inka tundub kui seaks
teatud ese meelitamisabinõusid kui kaupmies kordkorralt
elusamoid lõuendisi ostjale ette.

Ja kui kuuln mere sosinaid, tundub kui paneks ta

sinna kordkovialt ikka maitsekamaid helisid, et omast hellitajast mitte ilma jääda. See võiks ju nii olla. Siis palju kui palju on looduses elu, — nii palju võib tal ka selleks instinkti olla. Ja instinkt kui viiavaldus, hoolitsib juba selle eest, et tal kadu ei oleks. Instinkt ise juba tunneb püsivuse tarvidust. Ja kas ei hoolitse tõepoolest iga asi oma püsivuse — kuju ja vormi eest, nii vesi, kristall või loom. Vägivaldselt saame ju ka vee kuju muuta, temperatuuri vaheldumisega gaasiks või kindlaks kehaks. Kuid igaal võimalikul juhusel püüab see ikka oma endise vormi tagasi saada, s.o. vedelikuks. Ja milleks muuks siis loomgi oma elu alleshoiu eest muretses, kui seda mitte püsivuse instinkti sunnil!

Kes on selleks teadlik, kes mõistab seda, kes need instinktid eluks seab? — Kes...

Või tulevad need materiasest — haha! Või sünnivad ise? ... ise? — Jah, nii palju saavad seda ise, kui palju neis on jumalust, sünnitajat.

Oi me värsed inimesed, me aimame, tunneme, et on veel miski päale meie teadlikkuse, et on meis enesiski midagi üle me mõistuse ja seda nimetame lihtsalt jumaluseks — et mitte täiesti võlgneda küsimusele. Siis nii egoistlik on inimene, nii tähtis talle tema „mina“; ei, see ei takka iialgi haavuda, mitte teada.

Atga mis siis, kui on säälpool „jumalust“ veel midagi ... midagi? —

Ah, mure, on sinuski jumalus, kuus muudu manad välja sarnased mõtiskelud. Sina, mis sa kõik koondused hajuma sundima peaksid oma avarusega ning kõikjale ulatusega! Sina võid siis ka süveneda ja süvendada...

Ja, võib olla ongi see instinkt, alateadlikkus, mis mind juba ammu murega tutvustas. Sest just seepärast ei pak-

kunud ta esimesel vaatlusel midagi uut, et teda juba aastate kestes tundnud olen. Merele ohanud, mürest laulnud omale hingele värskendusi, omale südamele rahu. Võib olla seepärast tundus ta esimesel nägemisel ju tuttava, et instinktil sidemeid loodud oli ju varem temaga.

Ja nii palju, kui palju esimesel hetkel tõnkusin pettumust, sama palju tahaksin süüelda merd. nüüd, mil olen kaugel temast.

Meri, kallis, saadan sulle igal magamaminekul kui pisitilluke laps tiivisi, panen rusiku põse alla ja unnen, ihates, et ükski sind elutsemas näha saaksin. Meri, kallis, mõtle sinids ükski neid valuraskiud elumõtteid, kuni kord su juure tulen omi tillukesi mõtteid sinu süürega liitma.

Tartu, september 1925.

Sadas lund.

Helvi Helgit.

Sadas pehmet, õrna lund
kui salajast vangistavat und.
Hirmunult hiüsisid muinasjutud ungi:
see on talv, mis vangistab hingi.

Kaeratasid unistavad kuused;
hinges igatsused tundmata, puised.
Laulis unustavat viit puna ladvul
lunkuv tasane tuul kui padjul.

Tantslesid lumihelbed väikesed kerged,
redusulgised, siid pehmed unistustist virged.
Pinnusid lumise unustavalt pehme vaiba,
üle külmunud talise maa kui laiba.

Sadas pehmet õrna lund
 kui salajast vangistavat und.
 Punusid silmle pilte helgeid,
 kui kudedes kevadisi unistusi selgeid.

40. II. 26.

Vang.

Helvi Hilgit.

Sammusid valvurid vangiga mööda ääristet sügise porist teed; käed raudseis, tummana mõistmata pilgul silmitsedes ümber. Musta porina väänlesid mälestused ajus. Kaunis saatus püha-
 valt, väljakutsuvalt, kõigates terava noana langenud hinge. Si-
 bas lume-rüüisest taevast alla püsiku kui sügise nuttu. Ho-
 kistas jõgi tumedaid oiguid. Ent säääl, — säääl kaugel paistsid
 vangla-kindluse tumedad müürid, tugeva hinglase käsi var-
 tena lebasid kõrvalhooned tumedad, rinnised. Ta jõudis sin-
 na varsti, rusutuna hingeliselt murtuna. Sinna vanglasse,
 kus ahastavaid oiguid, needmist, palvet jõid inimesse halasta-
 mati ahnusega jäised hallid müürid. Sinna pidi ta minema.
 Ei taha, ei taha sõlmas mõte välguks läbi aju. Hinnus tee,
 ainuke pääsmine neist raudseist külmust müürist: põgeneda.
 Ah, kuid kuumana põletas see sõna aju, mõistust, südant:
 põgeneda, põgeneda... Kui tundes raudset jõudu liikumis-
 tõusid käed, ent säääl kõlisesid raudahelad heledalt. Vang
 ahnus, valvurite pilgud tabasid teda jäisena. Sirdam-
 vaid leedis tuli, põgene, põgene...

Ümbritset valvureist, sammus ta õue, sääält majja,
 läbi pika koridori vangla ukse taha. Võtmelees, ju halli-
 peaga vanake avas ukse, ta tõugati tooreist kätest vang-

lasse - kurka, tühja. Sääb ta nüüd istus mädanevail kopitanud õlgil kurrana, rusutuna. Võika karjatusena mäsasid mälistused aju, mässisid hinge terastraatitena dunni. Tõusid silmle pildid lõikav-valusad, kus haarasid ta enese käed vööraid aju, kerkis silmle kohtu, kumasid kõrvus valivande sõnad. Ent siis kerkis ta silmi võigas pilt: nuga tõugat rindu, lebas inimene maas, nägu moonutat valust, sinised tursaturvail huulil needus. Ja veri, see ohvri veri, kuis piimab ta teda punase võrguna - on ta silmi ees. Oh, kuis tahab ta hinge matta. Si, ai, ta tõuseb õlgilt, jookseb ümber vanglas, ent lümmata ta tahab teda ohvri veri.

Võti klõbises roostitanud lukus. Ja kainenus. Väkkiselt lamas ta uuesti õlgil. Valgusjuga virvendas üle ta rahvatu näo, sasis muste juuste. Siis külm oli korraga. Uuesti keerati üks lukku, jälle lebas ta üksi ümbritset pimedusest.

Lukkeredena hüüsid raimud silmle, tantsisid kolutavat tantsu, löid vastu ta palavikus keha oma kondiliste kätega. Vihklesid viimatistena valgusjoad läbi kitsa akna lael, seintel. Kõhises merena tormise vee lainetus kõrvus ja jälle virvendab silmil punane veri, mässib ta, kui tõskesse vastikusse vaipa, mässib noorina ta kaela, pakutab jalgu, ent läbi punase tõske udu tursaturvaid sinised huuled. Ta tormab mööda vanglat ühest seinast teise, põrutades pead vastu hallitanud müüri. Sääb istub ta asemel ohvri, rahvatu nägu tardunud jäisena, teravad jooned näol suurte vagudena. Aga nüüd - nüüd liiguvad ta huuled, silmad emavad metsiku hümmunud ilme, nägu moonduk...

"Hppi! Hppi!" kisendab vang, tormab üngi mööda

vanglat, ent unesti tardunud jäise ilmega ohver ta kõrval. „Appi, appi... p... i,... sõna tahab surra ta huulil, siis haarab ta kinni ohvri kaelast tahab teda kägistada. Ent korraga kaob ohver, pehkinud õlgi käte vahel purustades istub ta maas.

Päevad kaovad igavikku, ääretusse. Päevad, kuud. Kuid vangina istub ta ükka vanglas kurvana, rusutuna, puinatuna. Läbi kitsa võlvitud kõrge arna värusesid päikese arglikud kiired seinale, põrandale, mänglesid rusutud vangi kujul. Hämarail silmil vahtis ta päikese kiiri, tahtis neid piüda, neid kallistada. Kii armsad olid nad, töid ka hinge pusut soojust. Hõõdus suri. Tuli sügis pimedad pikad ööd, hämarad hallid päevad. Varguna liikus ta pisikesis vanglas, hinges aimamatu kartus.

Oli jälle öö, sügisene süinge, pime. Kuttis tund ümber külmade müüride, värises salajast nuttu vangi kõrvi. Püüas tunne rusus vangi. Ah sääl jälle künnisesid appihüüded kõrvas, maalits seinale võikaid pulte punane veri. Sääl, sääl ruse juures oli jälle ohver. Meletult hüüdis appi vangi, hullumeelsena jooksis ta vastu seinu, põrutas vastu ust, ent ükka seisis ta kõrval vaikiv ohvri kogu, tumma ahastava ilmega.

Appi, appi; kui meri kohises ta ümber, sõnad surid huulil. Korraga haarasid teda ta ohvri jäised känd, sinised huuled sosistasid: „Lähme“. Veel sai ta aru, et ta ise ohver olnud, nii kaua puinata timal, sel' hüümas koletisel, kes asus ta kõrval pimedail ööl ja puinas teda lõpmatuseni. Siis raputas liikmeid jääkülmus, silmad tardusid mõte suri ajusse. Vaibus kõik... Surruna leiti ta järgmisel hommikul õlgilt, surut kõvasti vastu seina.

26. I. 26.

Lauli esemelle

M. Feder

Raske, valus on taas mõelda,
õhk nii lämmatav ning survitu,
koormas kallile laule laulda.
Raske, valus on taas mõelda...
Oleks kallita ma, hurmetu,
suis vast midagi toimu südams!
Raske, valus on taas mõelda,
õhk nii lämmatav ning survitu...

Ammu südames, väikeses vallis
kallis, kellele laulnud kaua,
ikka hingis mu kannud. Kallis
minu südames ammu vallis.
Pea ju hebeimis, leian hana,
kaugi, muistena, ent mis - hallis
sallis, südames ammu, vallis
kallis, kellele laulnud kaua.

Minu manneti, taha minna
sust ei, ikaldus kaua, kaua...
Lõppu tule ei, tüitust inna.
Minu manneti taha ei minna -
Hauda kannetu, külna saava
maeti, surm aitu mulda, sinna...
Minu manneti taha minna
sust ei, ikaldus ju nii kaua!

Küüdku lahkuda sa ei taha,
rändad hingega. Ütle: „hoidun
sinust, tõukungi!“ Must jää maha!
Küüdku lahkuda sa veel taha!
Koidab kannatus – ihk mu, roidun:
võtsid südame... Hirmus loidun –
küüdku lahkuda sa ei taha,
rändad hingega; küis veel hoidun!...

Kallis, raske mul on, nii raske,
pea: lahku ju, taandu hallist,
piina vähem mind, lahti laske!
Kallis, raske mul on, nii raske!
Taandu, taandu sa – kulda, raske
raske põrnus vaid kanda, raske...
Kallis, raske mul on, ah raske,
pea: lahku ju, taandu hallist! –

1924.

Luuks ja elamus L. Koidula juures.

L. V.

Kui öeldakse: „Koidula!“, siis tõuseb alateadvusest esile
noori, säteilava naise kuju, mis näitab vabalt voolavaid
joonkeid, peenelt joonistatud huuli ja suurejoonelist profiili.

Kui öeldakse: „Koidula!“, siis tuleb meele heroiline ärka-
mis aeg, kaasakiskur romantism ja kõne seda lauludes
jäädrustar „Emajõe Oobik“.

See kujutus pole võlts, ta on ainult ühekülgne. Sümbol
võtab inimese, ettekujus räägib reaalsuse, meie näeme vaid

reljeefi numerusi, mitte ta peidetud aluspinda. Hujutame Hoidulat kehalisel otsesajal, mitte kohmakana tüdrukuna ega vanana, haigena naisena, tunneme ta lihtle ilusaid õisi, kuid hajume teadmise, et nad kasvavad, olenevad sinisest Maaryama taevast, ärkamisaja võimsast õhust ja kõigepäält isiku kandvast põhipinnast.

Kõige kõrgemale küünil pöördi võime lauldes isamaale, isamaasse on Hoidula kindunud ebaloomulikuna näiva haridumusega. Põhjusi selleks tulib otsida ta tunnete ebakorrapärasusest. Igale on omased tunded, mis arenevad ja puhkevad esile paralleelselt eale ja ümbrusele. Hoidula „oma isa tütre“ kasvab ja elab ääres õhkkorras, täis näilust ja iluvat lootust. Loomulikult avaldas see sügavat mõju vastuvõtlikule hingele, hingele, milles võimsad tunded otsisid kindumisobjekti. Nad leidsidki selle – leidsid sügavas isamaa armastuses. Isamaa on Hoidula pühadus ja armuobjekt ihtlasi, isamaale avas ta oma unistusi ja fantaasiariika vaimuilmale.

Ekaharilik reaalelu soodustas veel ekaharilikuma tundejõu; raske ja tüütar töö kutsus esile seda suurema ilutsemise ja joakumise vaimuilmale. Vist kõik ärkamisaja tegelased olid ka hullekajad ja püüdsid tõlgitseda oma meeleolu, kuid ainult Hoidulal õnnestus kokkuvõlastada isiklike tundeid üldrahvuslikega.

„Su valu südamel mul keeb,
su rõõm mind rõõmsaks teeb.“

Ta isamaalaulud on kui hümnid vabale ja rõõmale; neis peitub ootaja kannatus, nõretav verest ja pisarast, neis peitub julgustus ja lootus tulevikule ning tundeskaala tipp on püüda andumus ning andumusrõõm.

Kahitlemata oli Hoidula tundekülluse poon mootiline,

mitmed isamaalaulud mõjuvad patarenatena armastusavaldustena, kuid neis puuduvad isikulised, intimiid jooned — on vaid suur, puhas tundmus. Koidula pole ajajärge seadus; ta võimused juurduvad juba ta hinge keerulises konstruktisoonis, kuid ümbruse ja ajajärge teenus on võimuste arendamisesiht. Teisel tingimusel oleks Koidulast saanud võik olla teine Sappho.

Koidula romantiline, unistav hing otsis üksindust, otsis rahu ja leidis seda looduses, oma Maarjamaa pinnal. Väiksena lapsena kuulas ta Vändra põlismetsade juttu, mis oli kui muistsete müütide müha, kui lugemata lühikeste lüüde lüü. Väikeses hardumuses vaatlis ta loodust kui iset, kui suurt palvekoda, millist tõusvad laulud Loojale. Leidis maailmast rahu ja pettunust, vaikis ta inimeste seitsis, kuid laias looduses kaebas ta oma häda Jumalale, palves leidis väsinud hing rahu.

Üksindusega kaasneb kurbus, sügav elegia, mis isoleerib Koidula eluhoolelt. Kurbus temas endas peituva suure kannatuse ja kaduviku pärast.

— „Peab jääma süiski kõik, mis armas, maha
Kõik valged ätsed pudunema vahel käte” —
ütles üks meie uuemaist luuletajaid. Koidula tundis seda suurt pudunemist elis, inimesis ja looduses, kannatas elu melankoolse hääbumise all ja süiski armastas seda melankooliat. Ta armsamad lilled olid astrid, tähestaeva ja sügise karged tiitred ning armsaim aasta aeg sügis — elegiline sinfoonia summale kuld kollaste lehtede langemisel ja kurgede kauge kurina saatel.

Elulise varjundi annab Koidula toodangule sügav kannatus, tunne, mis teda varitses juba lapsena ja valdas lõputlikult päike lühikese öitseaja. Kannatus on tin-

gitud ta tundejõu küllusest, vastoludest ja eriti ta muistilisest
süttimis- ja sütitamisarmust.

See anne võimsa tundmuse koondamiseks ja selle ülevaks
väljenduseks viis ta üle luuletajana ja hävitas inimesena.
Selle tunde algmotive leiane ta esivanemais, tugevas talupoja
ja haiglas, rikutud võrnamaalaste veres. Kõnde kahe vastandi
ihinemisel sündis imehing, täis sütitavat tuld. Kuid kord, juba
hulunud tuld ei saa enam vaikata, ta põletab ja piinab, otsi-
des väljapääsu ning kustub, alles ihes ta kandjaga. Kõiduka ga
oli üheks, kuid kustumiseks isegi veel liig pikk.

Teine kannatusmotive peitub vastoludes. Juba juusiliselt
pidi Koidula kannatama ilusas kehas inetut tõe, mis ta muutis
elavaks surmuseks, varemiks. Hingeliselt maisile talitusile
võrana pidi ta täitma hää perenaise, abikaasa ja ema do-
kuseid. Maa-jamaa pinnalt pidi ta lahkuma Kroomlinna
külmade müüride vahel ja nägema veekenne suuna oma
armastatud kodumaal tüli ja viidre, mis kitsusid esile ta
valust-nõretavad needmislaulud.

Kolinandaks motiveiks on tundejõu küllus. Eiu vabastas
Koidulas peituvad jõud ainult osaliselt ja mõnel üksikul mo-
mendil, imbrois oli liig kahvatu ta intensiivsete tunnete vas-
tamiseks. Vastandina tundejõule oli tahtejõud liig nõrk, sel-
lest traagilised eksisammud igapäises elus ja passivne allu-
sus.

Kaugele on udu... Ja ahlatuses viirus sulavad kõrke
sundluses sinine taevas ja mere hääletu laius, saates puh-
kele tormist päeva.

Poeet! ka sinis on ühtinud meri ja taevas üks maa-
ilmais, millest lood laule lõpmata. Helisevad sõnad, ärka-
vad tunded ja inestades leiane ülevais meloodiais variat-
sivane tühjavast elumurest ja kaugeist luuletavast, näeme

kangit ja süiski nii omast silustti.

Õekesele.

Milla Sell.

Kaks aastat möödunud, linnates nii undurkergelt —
et teadvuses ma arutlen: kas uni see või olin virgel,
mil esimest kord ilmusid mu halli ellu? —

Ja teadmatuses oma väinse käega sa lahutid
hall-takused, võrk-peedid muretsed ja
päikest külsid mu angund hinge!

Su hele naer ning kõndiden, kuis rõngub väike jalg!
See armas loba, särav sinisilm ja naeruv pilg —
on mulle kõik ses avaras maailmas!

Ja ajaratta keerlev rada on kustutanud aastaid kaks
sest ajast, mil sind suundlin ärkvele! Sa kasvand ainult
vaks!

Kuis suudad süiski täita kogu hinge!

Õsimesel peol.

E. K.

Laupäeva õhtu oli kätte jõudnud. Ei olnud veel pime,
kui ilmusin teistega õpetaja ette, kes istus lahtise adna all du-
sas tagakambriis, mis ühtlasi magamistuba, söögituba ja
raamatukogu oli. Karastav süviõhk, segamatu vaikus, tülle-

de lõhn ja mesilaste sumin olid avaldanud oma mõju õpetajale, et ta unine välja nägi. Triidid olid alles tõstetud otsa-
esisele nende julgeoleku katteks. Näitemängu viimane harjutus
läks hästi. Opetaja oli rahul.

Pühapäeval jõudis huvitav sündmus kätte. Õhtul kella
kaheksa ajal oli koolimaja heledasti valgustatud ja ruudest
pärjadega ilustatud. Koolipinke ei olnud enam saalis, mn-
de aset täitsid ilusasti värvitud toolid. Aedade esisel es-
ruudel. Näitelava es oli kolm rida toole, inimesi täis. Kooli-
lapsed olid väga kohmitud, iseäranis poisid, kes tundsid en-
doid pünlisult. Kohmakad härrad püüdsid noorte nei-
dega juttu alata, kuid need olid uhked paljaste käsivarte,
ema ehtasjade, roosade ja siniste lintide pääle.

Ettekanded algasid... Lauludele järgnesid ilulugemised.
Keegi poiss sosistas: „Vaata, mis paistab säält Piipsi püült.“
Keegi tüdruk luges laulu tundega. Ta häälel algas keskmises
kõrguses, vakkis ülespoole kuni teatud punktini, kus ta suure
vaimustusega viimast sõna rõhutas ja langes siis järsku alla,
kui hüps katuselt. Näitemäng, kus minu ammas abikaasa raha
mõrgapungaga kaalus, tunnistati kenaks; ka võimlemine läks
hästi. Täna eksisin ühes tüstega.

Enne pes lõppu sõitsin õega koju. Teel mõtlesin, millise
vaimustusega olin igatsenud seda pidupäeva, ettekujutuses
maalides kõiksugu roosilisi rõõmupilte; kuid missugune olin
ma nüüd: väsinud, rõõmimud, uimane ja pahane ka veel.
Lüdsin, et selle noore all kõik tühi oli. Pidusaak kaotas oma
nooruse ja kibe da südamega sõitsin koju.

O, kuristikkuide üle paistavad lilled kõige ilusamad. (Lüh. lüh.)

E. Cadäver.

Geraniuste saatus on olnud alati äärmiselt vilets ja raske. Aravõitmata takistused ja pahed, pessimism, need on ikka näinud nende vaeste südameid, kes loomisvõime vaevlevad. Hämarast minevikust kui ka olevikust liiarne näiteid selleks, lehitsedes „aegade raamatut“, kuhu need vaesed lemmikud mälestusi on jätnud. Ühed on pidanud ägedat võitlust elu kõige tarvilisemate nõuetega, teisi on puhanud pessimismi rõhuras; kõiki ei ole mõistetud nende eluajal, nende tööd on jäänud tähelepanemata, neid ei ole austatud. Viimast ei olegi suurem erandik nõudnud, ei uskenda nad teiste arvamistega, neile on see hää küllalt, kui nad oma väimse hetkekski rahuldada suudavad.

Nietzsche arvas, et tema lugejad alles sündimata on. Inimkond on liigagi tänamatu olnud oma „valguslaste“ vastu, sageli arvatakse, et kui nad kõiki on annud, siis võivad nad minna; hää kui nad õigel ajal oskavad seda teha.

Üks sarnasest „valguslastest“ on meie väike-rahva suurvaim. Kannatuste rida ja igavene võitlus on olnud ta elu algusest lõpuni. Ei suuda meie tungida sisse saladuse loori, mis ümbritseb luuletajat. Ühvijad arvavad mõistnud olevat ta hinge, kuid säälsamas varisevad nümitsemeksi oletused kokku, sest sinna tungida, kuhu meie ei ole lükatud seitsme luku tahva geeniusse hing, on võimatu. Sellel ei olegi suurt tähtsust; kui meile kõik selge oleks, mida siis veel õppida, milleks elada. Elu on

igavene otsimise. Kää on kui naturaalsegi leiamine, kää kui
 „sinu halli kinnukese sees olev siida ka igatseda mõistab“,
 nagu Juh. Liiu ütleb. Oleks Juh. Liiu'i see haurik olnud
 nagu igapäevase inimese, siis oleks vast ka ta hing sa-
 manne olnud ning Eesti oleks ühe geenuse võrra vaesem
 olnud, on tal neid ju isegi vähe. Kuud Juh. Liiu on õnnetu,
 ta isamaa on õnnetu. Isamaad näeb ta siiski tulevi-
 kus heledamas valguses, kuid oma hinge kuristikuks ole-
 üle ei kiiünü tema vaatanisest juba nii tugev pilk. Isä-
 maa üle mõtleb ta vast liigagi julgelt, nagu: „On olemas
 ka eesti au; eesti õigus, au ja õigus, mida ma teen maaväe-
 pealt teist sarnast asjata otsiksime“. Subjektiivselt öeldes,
 on Juh. Liiu siin vast järelemõtlemata tahtunud. Enese
 kohta ütleb ta: „Hingel kodu ei olegi. Kodu on ikkagi –
 mullas“. Täiesti arusaadav on Juh. Liiu'i traagiline ilu,
 sest on ta ju meie rahva võrdkujud. Harilik surelik ei
 näinud kaugel tulevikus muud, kui pimedat haiguta-
 vat sügavust, tema prohvettlik silm aga nägi üle kuris-
 tikukõrki ka lilli, mis selle tõttu ilusamad paistsid kui
 ligidalt. Mis lill, mida ta hulkumiseusest pimestatud
 silmi kauguses tajus, oli õnnetu isamaa heledam tulevik,
 teine – andestatagu kes seda piinam mõista – tema
 ideaal, tema elu, tema rõik. Hiline see „tema rõik“ oli,
 ei suuda muudugi mõista; jäägu see tema enda sala-
 duseks, millega ta üle Toonela jõe sõitis.

B. X. 25.

Väljaandja: Tartu Tütarlaste Gümnaasiumi
Kirjandusring.

Vastutav toimetaja: hr. dr. Pross.

Toimetus: M. Teder, A. Fingerson, L. Veiken, J. Ilp,
hr. H. Vilhelmson.

Toimukond: Esimees - H. Sukermann
Abi - S. Naaber.

Kirjatoimetaja - J. Raud.
Kassapidaja - A. Turbin.
Vabaliige - hr. Pütsepp.